

МРНТИ 67.07.11Келмағамбетов Н.К.,¹ Шәміл Б.²^{1,2}Қорқыт Ата атындағы Қызылорда Университеті

Қызылорда, Қазақстан

E mail: ¹nurlibek_70_70@mail.ru

КӨП ФУНКЦИОНАЛДЫ ТҰРҒЫН ҮЙ ФИМАРАТТАРЫНЫҢ СӘУЛЕТТІК– ЖОСПАРЛАУ ҚАҒИДАТТАРЫ

Аннотация: Мақалада көп функционалды тұрғын үй кешендерінің қазіргі заманғы түрлерін жайластыру қағидаттары талданады. Көп функционалды тұрғын үйлерді жобалау, салу және қалалық тұрғын үй ортасына қосу қалыптасқан құрылыстағы, қайта құру аудандарындағы және қала құрылыс аумақтарындағы көптеген қала құрылысы, сәулет-құрылыс және әлеуметтік-экономикалық мәселелерді шешуге мүмкіндік береді, бұл мақалада көп функционалды тұрғын үй кешендерінде тұрғын үй ортасын ұйымдастырудың жолдары келтірілген.

Түйінді сөздер: көп функционалды тұрғын, жобалау, жобалау принциптері, қала құрылысы, сәулет-құрылыс, әлеуметтік мәселелер.

DOI: <https://doi.org/10.32523/2220-685X-2021-61-2-36-42>

Қазіргі заманғы жаңа әлеуметтік-экономикалық жағдайларда қалалық тұрғын үй ортасының сапасын арттыру қажеттілігі, көп функционалды ғимараттар құрылысының едәуір көлемі және олардың сәулеттік қалыптасуы мен көп функционалды компоненттері бар құрылысты жоспарлау бойынша ғылыми негізделген ұсыныстардың жетіспеушілігі заманауи құрылыс жобалауда ең өзекті мәселелердің бірі болып отыр. Біздің елімізде көп функционалды құрылыстарды жобалау және салу саласындағы қалыптасу мен практикалық әзірлемелердің жекелеген аспектілері бойынша зерттеулердің едәуір үлкен көлемі жинақталған. Алайда, көп функционалды тұрғын үйлердің сәулетін қалыптастыру жан-жақты зерттеуді қажет етеді. Сонымен қатар, қала өмірінің үнемі өзгеріп отыратын әлеуметтік-экономикалық жағдайлары көп функционалды ортаны жетілдірудің жаңа перспективалық жолдарын іздеуді талап етеді.

Қалалық ортада тұрғын үйдің кең таңдауы ұсынылады. Алайда, оның барлық алуан түрлілігімен адам өмір сүргісі келетін жер мен оның өмір сүруінің нақты қалалық ортасы арасында кейбір қайшылықтар бар. Қала тұрғындарының көпшілігі жеке үйлерде тұруды жөн көреді, бірақ қалалық тұрғын үй көбінесе экономикалық немесе әлеуметтік тұрғыдан таңдалады.

Көп функционалды көп қабатты тұрғын үй кешенінің құрылымында тұрғын және қоғамдық үй - жайлардың кішігірім және едәуір биіктіктегі жоғары шоғырлануына қол жеткізіледі, бұл әдеттегі өмір сүру ортасынан кеңістіктік және психологиялық оқшауланудың пайда болуына әкеледі. Осы деңгейдегі тұрғындардың әлеуметтік белсенділігінің төмендеуі және «биіктік факторымен» (аэрофобия) байланысты психологиялық қолайсыздықтардың пайда болуы қызмет көрсету және демалыс

бөлмелерін қалыптастыру қажеттілігін анықтайды. Үлкен тұрғын үй құрылысына қоғамдық кеңістікті енгізуді С. Масетти мен Э.Цайд ұсынған. Алайда, көп функционалды тұрғын кешендерін жобалау тәжірибесін және қазіргі заманғы қалалық жағдайларда қызмет көрсету орындарының маңызын кеңейтудің заманауи үрдістерін зерделеу негізінде көп функционалды тұрғын кешендерін тұрғын топтарының құрылымына жартылай қоғамдық қызмет көрсету бөлмелерін (кешен тұрғындары ғана пайдаланатын қоғамдық үй-жайларды) және рекреациялық кеңістіктерді қосудың маңыздылығы мен қажеттілігі туралы қорытынды жасауға болады. Осы бөлмелердің болуы кешендегі тұру микроклиматын едәуір жақсартады және пәтерлік субъектілік-қоршаған орта қатынастарынан тыс кеңістіктердің рөлін жүзеге асыратын болады [1].

Рекреациялық - шаруашылық мақсаттағы ұжымдық пайдаланылатын кеңістіктер үйдің құрылымына 5-8 қабат деңгейінен бастап кірістіру ұтымды болуы мүмкін (өйткені осы биіктіктен жоғары үй маңындағы аумақта орналасқан балаларға қарау, дүкендерге бару, серуендеу және т.б. мүмкіндігі айтарлықтай азаяды). 8-9 қабаттар деңгейінде мұндай кеңістіктердің мақсаты қарапайым типтегі пәтерлік ашық үй-жайлардағы қызметті толық өтеуден және кешеннен тыс белсенді әрекеттерді ішінара өтеуден тұрады.

Қызмет көрсету бөлмелері тұрғын үй құрылымына қосылып, тұрғын үй деңгейінде, сондай-ақ төменгі немесе жоғарғы деңгейлерінде орналасқан кешен құрылымында болуы мүмкін - кеңістікті аймақтарға бөлу осы бөлмелерді пайдалану ыңғайлылығымен анықталады. Мұндай функционалды топтардың трансплантацияланған лифт түйіндерінің, техникалық едендердің жанында орналасуы ыңғайлы.

Тұрғын үй топтарының көлеміне және қызмет көрсету үй-жайларының орналасуына байланысты жұмыс істеу жүйелері бойынша төмендегідей болып жіктеледі:

- жабық (тұрғын үй құрылымындағы бөлмелер);
- ашық (сауда-демалыс үй-жайлары мен кешен көлемінің төменгі немесе соңғы бөліктерінде орналасқан қызмет көрсету үй-жайларын кешен тұрғындары да, азаматтардың басқа санаттары да пайдаланады);
- жартылай жабық, аралас.

Тұрғын топтарға қызмет көрсету бөлмелердің қажетті функционалдық жиынтығынан қалыптастырылады, жекелеген жағдайларда халықтың өмір сүруінің неғұрлым қолайлы жағдайларын қамтамасыз ететін қосымша үй-жайларды жобалау (кеңейтілген қызмет көрсету) көзделуі мүмкін [2].

Қызмет көрсету бөлмелерінің құрамы әр түрлі болуы мүмкін және тұрмыстық, бос уақытты және іскерлік және сауда үй-жайларын қамтуы мүмкін. Әдетте, бос уақыт блогына кіретін спорт залдары, сауналар, медициналық кабинеттер т.б. спорттық - сауықтыру мекемелерінің болуы міндетті болып табылады. Балалар бөлмелері мен оқу орталықтарының болуы тұрғын үйдің жұмыс істеу ыңғайлылығын едәуір арттырады.

Ірі қалалардың орталық аудандарында орналасқан интеграцияланған кешен құрылымындағы тұрғын үйді жобалау көбінесе тұрғын үйдің өзі үшін төтенше жағдайда туындайтын қиындықтармен байланысты. Көбінесе бұл тұрғын үй ғимараттарын қолайсыз экологиялық жағдайларда орналастырумен байланысты - шу, ауаның газдануы және көлік жолдарынан болатын діріл, қызмет көрсету мекемелерінің кешеніне салынған транзиттік жаяу жүргіншілер ағынынан шу, аумақтың тарылуы, көгалдандыру аймағының азаюы және басқа да қиын жағдайлар арнайы шешімдерді қажет етеді. Әлемдік сәулет

практикасы бүгінде қоршаған ортаның көпфункционалды тұрғын үй бөлігіне теріс әсерін жеңетін шешімдерді ұсынады [1].

Мысалы, магистральдардың жанында орналасқан тұрғын үйлер екі қабатты "сэндвич" түрде жасалады. Магистральға кеңсе бөлмелері, ал пәтерлер аулаға бағытталады. Шудан қорғайтын әсер тұрғын үй төртінші қабаттан жоғары орналасқан кезде пайда болады.

Мұндай жағдайларда төменгі төрт қабатта кеңселер немесе қоғамдық мекемелер орналасқан, оларды тұрғын үймен біріктіруге құрылыс нормалары рұқсат етіледі [1]. Тұрғын үй кешенінде қоғамдық қызмет көрсету мекемелерін қамтитын көп қабатты үйлер әртүрлі сәулет және дизайн шешімдерімен ерекшеленеді. Олар тіршілік ету жайлылығын арттыру мүмкіндігін берумен қатар қызмет көрсету мекемелерін енгізу арқылы ғимарат сәулетін әсерлі етіп көрсетеді.

Тұрғын үй кешеніндегі жоғары қабатты ғимараттар фондық құрылыстың элементтері де, композициялық доминанттар да бола алады. Қала құрылысы жағдайлары тұрғын үй сәулетінің қабаттылығы мен композициялық шешімін таңдаудағы маңызды фактор болып табылады. Бұл параметрлер тұрғын үй кешені мен қоршаған құрылыстың жалпы композициялық тәсілдерімен байланыстырылуы тиіс. Қызмет көрсететін мекемелердің құрамы және олардың тұрғын үй құрылымындағы орны көшелерге, алаңдарға, қоғамдық орталықтарға қатысты тұрғын үй кешеніндегі ғимараттың орналасқан жеріне байланысты [1].

Тұрғын үйді орналастырудың дәл осындай шарттары пәтерлерде және тұрғын үйде қажетті гигиеналық жайлылықты қамтамасыз ететін арнайы әдістерді (мысалы, жел мен шуды қорғау) қолдануды қажет етеді.

Әдебиеттер тізімі

1. Цайдлер Э. Көпфункционалды сәулет. -М.: Стройиздат, 1988.
2. Шродер У. Үйлер мен пәтерлердің нұсқасы. -М.: Стройиздат, 1984.

Кельмагамбетов Н.К.,¹ Шамиль Б.²

^{1,2}Кызылординский университет имени Коркыт Ата

Кызылорда, Казахстан

E mail: ¹nurlibek_70_70@mail.ru

Архитектурно-проектные принципы многофункционального жилья

Аннотация: В статье анализируются принципы устройства современных типов многофункциональных жилых комплексов. Проектирование, строительство и интеграция многофункционального жилья в городскую жилищную среду решит многие градостроительные, архитектурные и социально-экономические проблемы в существующих застройках, реконструкциях и районах городской застройки.

Ключевые слова: многофункциональное жилье, дизайн, принципы проектирования, градостроительство, архитектура, социальные вопросы.

Использованная литература

1. Зейдлер Э. Многофункциональная архитектура. -М.: Стройиздат, 1988.

2. Шредер У. Разновидности домов и квартир. -М.: Стройиздат, 1984.

Kelmagambetov N.K.,¹ Shamil B.²

^{1,2}Kyzylorda University named after Korkyt Ata

Kyzylorda, Kazakhstan

E mail: ¹nurlibek_70_70@mail.ru

Architectural and design principles of multifunctional housing

Abstract. *To this article the methods of the use of sunny energy are driven in building. Besides the special devices transforming sunbeams in electricity, the question is about the passive systems that collect thermal energy directly through building. And also unique architectonically-project decisions over are brought on the economy of thermal energy in building.*

Keywords: *kup functionaldy turgyn, zhobalau, zhobalau principiteri, kala urylysy, sulet-urylys, aleumettik meseleler.*

References

1. Zeidler E. Multifunctional architecture. -М.: Stroyizdat, 1988.
2. Schroeder U. Versions of houses and apartments. -М.: Stroyizdat, 1984.